

Kvůli nelegálnímu zaměstnávání unikají státu desítky miliard korun

4.8.2025 - | Nejvyšší kontrolní úřad

Nelegální zaměstnávání, ze kterého zaměstnavatelé neodvádějí daně, pojistné na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění a zaměstnanci dostávají neevidovanou mzdu, má kromě dopadu na samotné zaměstnance významný negativní dopad na příjmy státního rozpočtu. NKÚ zkontroloval, zda odpovědné orgány státní správy v letech 2019 až 2023 spolupracovaly a předávaly si informace tak, aby docházelo k doměření daně z příjmů fyzických osob, pojistného na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění z nelegálně vyplacených odměn. Kontrola ukázala, že instituce si nepředávaly potřebné informace ve stanovených termínech, že zaměstnavatelům, kterým byla uložena pokuta za nelegální práci cizinců, nedoměřovaly úřady platby zákonných pojistných, dále že Ministerstvo financí (MF) nežádalo o přeplatky pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaplatilo za nelegálně pracující uchazeče o zaměstnání, a že daňové kontroly, které provedla Finanční správa ČR na základě podnětů od kontrolních orgánů, měly nízký fiskální efekt.

Vzhledem k tomu, že poslední oficiální odhad rozsahu nelegální práce provedl tehdejší Výzkumný ústav práce a sociálních věcí už v roce 2014, udělal NKÚ vlastní odhad výpadku příjmů z daní a ze zákonných pojištění. Tento hrubý odhad ukázal, že stát za období let 2019 až 2022 mohl kvůli nelegálnímu zaměstnávání přijít v průměru o 92 mld. Kč (jedná se o průměr při uvažování minimální a průměrné mzdy).

Evropská komise publikovala v roce 2023 studii zabývající se odhady dopadů šedé ekonomiky a nehlášené práce v evropských zemích v letech 2017 a 2019. Pro Českou republiku byl odhadnut rozsah ztráty příjmů ze závislé činnosti v roce 2019 na téměř 89 mld. Kč (1,5 % HDP).

Z kontroly NKÚ vyplynulo, že Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) ani Státní úřad inspekce práce (SÚIP) nedoměřovaly platby zákonných pojistných zaměstnavatelům, kterým byla uložena pokuta za nelegální práci cizinců bez platného oprávnění k pobytu na území České republiky. NKÚ zjistil, že z důvodu nedostatečného zavedení evropské sankční směrnice nebylo žádným zákonem upraveno, který z orgánů státní správy je kompetentní doměřit zaměstnavateli úhradu těchto pojistných.

SÚIP uložil v letech 2019 až 2023 v souvislosti s nelegálním zaměstnáváním celkem 2 450 pokut v celkové výši 740 mil. Kč. Celkem provedly orgány inspekce práce a celní orgány 35 561 kontrol se zaměřením na nelegální zaměstnávání. Při těchto kontrolách pracovníci inspekce práce zjistili 16 109 nelegálně zaměstnaných osob, z nichž cizinci mimo EU tvořili téměř 80 %.

Kontrola dále ukázala, že MF nežádalo o přeplatky pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaplatilo (v rámci plateb za státní pojištěnce) za nelegálně pracující uchazeče o zaměstnání. Nedisponovalo ani údajem o počtu pojištěnců, za které hradí pojistné stát a u kterých bylo zároveň zjištěno, že vykonávali nelegální práci. To NKÚ kritizoval už při kontrole v roce 2018. Od té doby MF neprovedlo analýzu, jak významný je dopad nevracení neoprávněně uhrazeného zdravotního pojištění na státní rozpočet.

Co se týče daňových kontrol, NKÚ zjistil, že kontroly Finanční správy ČR, které byly provedeny na základě podnětů od SÚIP a Generálního ředitelství cel, měly v letech 2021 až 2023 nízký fiskální efekt – jeden milion korun. Finanční správa v uvedených letech provedla v oblasti nelegálního

zaměstnávání celkem 21 daňových kontrol.

Odbor komunikace

Nejvyšší kontrolní úřad

<https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/kvuli-nelegalnimu-zamestnavani-unikaji-statu-desitky-miliard-korun-id14881>